

25-Sentyabr, 2026-yil

БУХОРО АМИРЛИГИ ДАВРИДА ҚАРШИ БЕКЛИГИНИНГ СИЁСИЙ- МАЪМУРИЙ ТУЗИЛИШИ ТАРИХИДАН

Б.Жумаев

ҚарДу мустақил изланувчиси

Бухоро амирлиги (1753-1920) даврида, яъни бир ярим асрлик давр мобайнида Қарши беклигида юз берган ижтимоий-сиёсий, иқтисодий ва этномаданий жараёнлар нафақат Қашқадарё воҳасидаги қўшни беклик ва туманларга, балки воҳага қўшни Бухоро, Самарқанд, Навоий ва Сурхондарё вилоятларига ҳам ўз таъсирини кўрсатди. Буни Қарши беклиги билан боғлиқ равишда минтақада “қаршилиқ”, “қаршилиқлар” каби этнографик гуруҳ номлари билан боғлиқ бир қатор аҳоли масканларининг пайдо бўлганлиги⁵, Бухоро амирлиги тарихнавислигига хос тарихий асарларда “Қарши ўзбеклари” каби маълумотларнинг учраши каби далиллар ҳам тасдиқлайди.

Қадим ва илк ўрта асрларда Нахшаб номи остида алоҳида тарихий-географик вилоят ёки ҳукмдорлик (мулклик) сифатида билинган Қарши Суғд воҳасининг таркибий бир қисми бўлиб, Кеш билан бирга Жанубий Суғд ҳукмдорликларидан бири бўлган. Ривожланган ўрта асрларда Насаф номи билан танилган ушбу тарихий-географик вилоят Чигатой улуси, Темурийлар, Шайбонийлар, Аштархонийлар ва Бухоро амирлиги даврида асосан Қарши номи билан юритилган. Шу билан бирга, ўрта асрларга тегишли араб, форс ва туркий тилли тарихий ва адабий асарларда Насаф номи билан ҳам тилга олингани кўзга ташланади.

Илк ўрта асрларда Нахшаб, ривожланган ўрта асрларда эса Насаф деб аталган⁶ ушбу тарихий-географик вилоят муайян бир ҳукмдорлик сифатида шимоли-ғарбда Бухоро, шимолда Самарқанд, шарқда Кеш, жанубда Чағониён (Денов), жануби-ғарб ва ғарбда Амуя (Чоржуй) каби воҳа ҳукмдорликлари билан қўшни бўлган. Бу даврда Нахшаб ҳукмдорлиги асосан бугунги Қарши туманидан ташқари ҳозирги кундаги Косон, Касби, Миришкор, Муборақ, Ғузор ва Деҳқонобод туманлари худудини ўз таркибига олиши билан бирга, Чироқчи ва Қамаши туманларининг ҳам сезиларли бир қисми ушбу ҳукмдорлик таркибига кирган. Шу билан бирга, асосан бугунги Ғузор ва Деҳқонобод туманларини ўз ичига олган тарихий Ғузор баъзан Нахшабдан алоҳида маъмурий бирлик сифатида билинган.

Илк ўрта асрларда ушбу тарихий вилоятнинг марказий шаҳри доимо Қарши (Нахшаб – Насаф) бўлиши билан бирга, Қашқадарё воҳасининг ўрта ва қуйи ҳавзаларида жойлашган Косон, Фулоди (Пўлати), Фижкас (Бешкент), Маймурғ

⁵Кармышева Б.Х. Очерки этнической истории южных районов Таджикистана и Узбекистана (по этнографическим данным). – Москва: Наука, 1976. – С. 66, 69-72; Эштемиров Ж.С. XX – XXI аср бошларида Қарши шаҳри маданияти.: Тарих фанлари бўйича фалсафа фанлари доктори (PhD) диссертацияси автореферати. – Т.: ЎзР ФА Тарих институти, 2018. – Б. 12.

⁶ Махмуд ибн Вали. Море тайн относительно доблестей благородных (география). Введение, перевод, примечания, указатели Б. А. Ахмедова.– Ташкент: Изд-во «Фан» УзССР, 1977. – С. 79.

25-Sentyabr, 2026-yil

(Майманок), Касби, Базда (Фазли), Жуйнав, Хўжа Муборак, Қамаши каби айримлари шаҳар, айримлари эса нисбатан йирик аҳоли масканлари – туман, қўрғон ёки қишлоқларни ўз ичига олган. Ушбу аҳоли масканлари орасида Фижкас, Касби, Базда, Маймурғ каби аҳоли масканларининг номи IX – XII асрлар араб-форс географлари асарларида учраса⁷, бир қисми эса ўрта асрларга тегишли араб, форс, туркий тилли асарларда учрай бошлайди.

Масалан, Қарши номи Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг “Бобурнома” асарида (XVI аср) учраб, Бобур шаҳарга “*Яна Қарши вилоятидурким, Насаф ва Нахшаб ҳам дерлар ... Кам оброқ ердур, баҳори хуб бўлур, экин ва қовуни яхши бўлур*” деб таъриф берган⁸. Нахшаб номи қадимий паҳлавий (ўрта форс) ва юнон тилли манбаларда Нахшаб, Никшапа, Никшапайа шаклларида, қадимги хитой йилномаларида эса Нашебо, Нашеболо ва қайд этилган бўлса⁹, Касби номи илк ўрта асрларга оид арман манбаларида Казбион кўринишда тилга олинади¹⁰.

Бухоро амирлигининг асосий сиёсий ва иқтисодий марказларидан бири сифатида билинган¹¹ Қарши беклигидаги аҳоли масканларининг номи Бухоро амирлиги даврида, хусусан, XIX асрнинг охирилари – XX аср бошларида кўплаб ёзма манбаларда нисбатан тўлақонли равишда қайд этилган бўлиб, уларнинг катта бир қисми ҳозирги кунда ҳам сақланиб қолган (*қаранг.* 1-харита, 1-2 иловалар). Асосан амирликка тегишли турли ҳужжатлар ҳамда рус элчи ва сайёҳлари асарларидан маълум бўлишича¹², Қарши беклиги ўнлаб қишлоқлардан иборат Бешкент – Давр-қўрғон, Файзобод, Хонобод, Потрон, Фазли, Қамаши, Жуйнав, Касби, Чим, Парғуза, Косон, Фулоди, Даҳа-и миёна, Майманок каби 14 та амлок (мулклик)ка бўлиниб бошқарилган. Ушбу амлоқлар орасида энг кўп аҳоли масканлари - қишлоқлар Бешкент – Давр-қўрғон амлогида жойлашган бўлиб, уларнинг сони 40 тадан ошган бўлса, энг кам аҳоли масканига эга Жуйнавда 8 та, Косонда 5 та қишлоқ бўлган¹³.

⁷Истахрий. «Китаб ал-масалик вал-мамалик». Йўллар ва ўлкалар китоби. Тадқиқот, араб тилидан таржима, изоҳ ва кўрсаткичлар муаллифи Р. Т. Худайберганов. – Тошкент: Фан, 2019. – Б. 166-167; Ибн Ҳавқал. Мовароуннаҳр / Ибн Хавқал; араб тилидан тарж., изоҳлар муаллифи Ш.С.Камолиддин, масъул муҳаррир Ф.С.Ҳасанов. – Тошкент: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2011. – Б. 10, 67-68.

⁸ Бобур Заҳириддин Муҳаммад. Бобурнома. – Тошкент: Юлдузча, 1989. – Б. 47.

⁹ Бичурин Н. Я. (Иакинф). Собрание сведений о народах, обитавших в Средней Азии в древние времена. В 3-х томах. Том II. – М. - Л.: Изд. АН СССР, 1950. – С. 264, 271-275, 280-281, 286-287, 310-313, 315-317.

¹⁰Тревер К. В. Кушаны, хиони и эфталиты по армянским источникам IV–VII вв. (К истории народов Средней Азии)//СА. – Москва, 1954. – № XXI. – С. 140-142.

¹¹ Сухарева О.А. К истории городов Бухарского ханства. – Т.: АН УзССР, 1958. – С. 109-127; Амонова Ф. Бухоро амирлиги иқтисодиётига тарихий назар. (XIXаср охири—XXаср бошлари). – Тошкент: Yangiu nashr, 2013. – Б. 94-95.

¹²Ханыков Н.В. Описание Бухарского ханства. – СПб., 1843. – С. 65; Вяткин В.Л. Материалы к исторической географии Самаркандского вилайета // СКСО, 1902. Вып. VII. – Самарканд, 1902. – С. 22, 32.

¹³Населенные пункты Бухарского эмирата (конец XIX - начало XXв.) / Материалы к исторической географии Средней Азии. Под. Ред. А.Р.Мухаммеджанова. –Т.: Университет, 2001. – С. 292-296.

25-Sentyabr, 2026-yil

Қарши беклигидаги 14 та амлокнинг кўпчилиги Қарши шаҳрига яқин ва қўшни бўлиб, улар шаҳарнинг қуйидагича томонларидан ҳамхудуд эди:

1. Хонобод амлоки – Қарши шаҳрининг шарқий ва жануби-шарқий томонларида, Ғузор беклигига қўшни худудда.
2. Чим амлоки – Қарши беклигининг шарқий худудида, Хонобод амлокига қўшни, Чироқчи ва Яккабоғ бекликлари яқинида.
3. Парғуза амлоки – Қарши беклигининг шимолий худудида, Косон амлокига қўшни.
4. Фулоди амлоки – Қарши беклигининг шимоли худудларида, Парғуза ва Косон амлокларида қўшни.
5. Косон амлоки – Қарши беклигининг шимоли-ғарбида, Фулоди амлокидан жануби-ғарбда.
6. Майманок амлоки – Қарши беклигининг шимоли-ғарбида, Косон амлоки ғарбида, Косон ва Жуйнав амлоклари оралиғида ўрин олган. Шунингдек, ушбу амлокка қирувчи Хўжа-Муборак қишлоғи Қарши беклигининг энг чекка шимоли-ғарбий қисмида, Бухоро воҳасига яқин худудда жойлашган.
7. Бешкент – Давр-қўрғон амлоки – Қарши шаҳрининг ғарбий ва жануби-ғарбий томонларида.
8. Касби амлоки – Қарши шаҳридан ғарбда, Бешкент – Давр-қўрғон амлокининг ғарбий томонида.
9. Жуйнав амлоки – Қарши шаҳридан ғарбда, Бешкент – Давр-қўрғон амлокига қўшни Касби амлокидан ғарбда.
10. Фазли амлоки - Қарши шаҳридан ғарбда, шаҳарга қўшни Бешкент – Давр-қўрғон амлокидан ғарбда, Жуйнав амлокига қўшни, унинг биров жануби-шарқида.
11. Қамаш амлоки – Қарши шаҳридан биров жануби-ғарбда, Жуйнав ва Фазли амлоклари оралиғида.
12. Файзобод амлоки – Қарши шаҳри яқинида, унинг жануби-шарқида, Хонобод амлокига қўшни.
13. Даҳа-и миёна амлоки – Қарши шаҳри яқинида, ундан шимоли-ғарб ва ғарбда, Косон, Бешкент – Давр-қўрғон ва Касби амлоклари оралиғида.
14. Потрон амлоки – Қарши шаҳридан жануби-ғарбда, Бешкент – Давр-қўрғон амлокидан жануби-ғарбда, Ғузор беклиги худудига яқин жойлашган.

Қарши беклигидаги ҳар бир амлок афтидан ўзининг географик жойлашув ўрни ва маиший-иқтисодий ҳаётидан келиб чиқиб тузилган. Яъни, Косон амлоки кам сонли қишлоқлар билан чекланган бўлса, унга қўшни Фулоди амлоки 20 (баъзан бундан ҳам кўп) қишлоқларни ўз ичига олган. Чамаси, Оброн, Тал-и Кўпак, Бойғунди, Пудина, Косон каби аҳолиси асосан деҳқончилик билан шуғулланувчи қишлоқлардан иборат Косон амлокига қараганда Фулоди амлокида Қарши чўлининг¹⁴ (“Ўртачўл”, аслида

¹⁴ **Қарши чўли**, Қарши дашти – Ўрта Осиёнинг жанубдаги текислик. Қашқадарё вилоятининг ғарбий ва Туркманистоннинг шарқий қисмида жойлашган. Майдони 13 минг км². Шарқда Ҳисор ва Зарафшон тоғларининг тоғ олди ўйдим-чукур қия текисликлари, шимолда Қарноб

даштлик – *диссертант*) Қарши шаҳридан шимолда жойлашган Қўнғиртоғ ва унинг атрофларидан бошлаб то Бухоро, Самарқанд ва Навоий вилоятларигача чўзилиб кетган худудда жойлашган ўнлаб қишлоқлар асосан чорвачилик билан шуғулланувчи аҳоли сифатида билинган. Шу билан бирга, Фулоди амлокига қарашли Фулоди (Пўлати), Бўлмас, Гўбалак, Шербек, Ушоқ-тепа ва яна бир қатор қишлоқлар аҳолиси ҳам чорвачилик, ҳам деҳқончилик билан машғул бўлишган. Қарши беклигининг Самарқанд вилоятига яқин Ашурбека (Ҳардури), Талоқ-тепа, Майда-ёбу, Раҳим-суфи каби қишлоқлар аҳолиси эса асосан чорвачилик билан шуғулланиб келишган.

Қарши беклигига қарашли амлоқлар ва улар таркибидаги аҳоли масканлари номларига эътибор қаратиладиган бўлса, уларнинг сезиларли бир қисми анча қадимий эканлиги, бир қисми эса ўрта асрлардаги сиёсий ва этномаданий жараёнлар маҳсули эканлиги англашилади. Қадимий жой номлари асосан бекликдаги Касби, Фазли, Жуйнав, Потрон, Деҳ-и миёна каби аҳолисининг катта қисмини ўтроқ деҳқон аҳоли ташкил этган амлоқларда кўпроқ кўзга ташланса, ўрта асрларга, хусусан, Чигатой улуси, Темурийлар, Шайбонийлар, Аштархонийлар ва Манғитлар сулоласи (Бухоро амирлиги) хос жой номлари эса Қарши шаҳри атрофлари, шунингдек, бекликнинг нисбатан даштлик худудларида кенг тарқалгани аён бўлади.

Ривожланган ўрта асрлар араб-форс географлари асарларида, хусусан, ас-Самъоний, Истахрий, Ибн Ҳавқал ва Якут саёҳатномаларида тилга олинган¹⁵ Афурон (Оброн), Пудина (Косон), Баштон (Поштон), Ширкент, Кожар (Фазли), Бирон (Пирон), Тубан (Туман), Фархардиза (Парғуза), Варағжон, Мувон (Муғон) (Даҳаи-миёна), Кабанда (Каманди), Ғубдин (Бешкент – Давр-қўрғон), Ниёза (Ниёзи - Чим) каби ўнлаб қишлоқлар¹⁶ Қарши беклигининг қадимий аҳоли масканлари сифатида кўзга ташланади. Қизиғи шундаки, Бухоро амирлиги даврида Қарши беклигидаги 14 та амлоқ номининг сезиларли бир қисми араб-географлари асарларида унчалик катта ўзгаришга учрамасдан учрайди: 1. Фижкас - Бешкент, 2. Базда – Фазли, 3. Касби, 4. Косан – Косон, 5. Фархардиза – Парғуза, 6. Маймурғ - Майманок¹⁷.

Бундан ташқари, Қарши беклигидаги қишлоқларнинг кўпчилиги қадимий ва ўтроқларга хос аҳоли масканлари бўлганлигини кўрсатадиган омиллардан яна бири уларнинг сезиларли бир қисмини суғдий негизли топонимлар ташкил этишидир. Айниқса, суғдийча топонимлар Қарши беклигининг барча амлоқларида учраши билан

чўли, ғарб ва жануби-ғарбда Девхона платоси, жануб ва жануби-шарқда Амударё ва Қашқадарё хавзаларини ажратувчи тепаликлар билан чегараланган. Қарши чўлининг асосий қисмини Қашқадарёнинг дельтаси эгаллаган. Қарши чўлида Қўнғиртоғ, Косонтоғ, Майманоктоғ, Аловиддин, Дўлталитов, Қоракир, Саксондара каби қирлар, Шўрсой, Чорағил каби ботиклар бор. Платосимон ва оддий қирлар (Саритош – Жарқоқ, Окжар, Азкамар, Сеталантепа, Буерман ва бошқалар) мавжуд (қар. Баратов П., Маматқулов М., Рафиқов А. Ўрта Осиё табиий географияси. – Т., 2002; Ходжибаев Н. Н., Мавлянов Э. В Алтмев С. А., Инженерная геология Каршинской степи. – Т., 1976).

¹⁵ Истахрий. «Китаб ал-масалик вал-мамалик». ..., Б 166-167; Ибн Ҳавқал. Мовароуннахр ..., Б. 10, 67-68.

¹⁶ Бартольд В.В. Географический очерк Мавераннахр / Бартольд В.В. Сочинения. Том I. – М., 1963. – С. 193-196.

¹⁷ Ўша асар. Б. 193-196.

бирга Бешкент – Давр-қўрғон, Фазли, Парғуза, Даҳа-и миёна амлокларида бирмуна кўпроқ учраши диққатни тортади. Жумладан, 40 дан ортиқ қишлоққа эга Бешкент – Давр-қўрғон амлокида 10 га яқин суғдий асосли аҳоли масканлари номлари – Ҳарам-жуй, Жизза, Лағмон, Кўшкак (Кўчкак), Мағзон, Ниёз-мудин, Пармитан, Ғубдин, Зоғза каби топонимлар учраса, 20 га яқин аҳоли масканларига эга Файзобод амлокида эса нисбатан камроқ - Гунгон, Кат сингари суғдий топонимлар бўлганлиги эътиборни тортади¹⁸.

Шунингдек, Қарши беклигига қарашли Лаганди, Каҳлак (Потрон), Фазли, Поштон, Ширкент, Кожар (Фазли), Касби, Жизза (Касби), Пирон, Мағзон (Парғуза), Каманди, Мудин (Фулоди), Оброн, Пудина (Косон), Шакар-жуй, Варағжон, Хишмон, Муғон (Даҳа-и миёна), Майманок каби аҳоли масканлари номларини ҳам суғдий негизли топонимлар¹⁹ сирасига киритиш мумкин. Шу билан биргаликда, келтирилган ушбу жой номларининг бир қисми суғдий негизли бўлмаслиги, асрлар ўтиши давомида улардан айримлар шундай кўриниш олган бўлишини ҳам назардан қочирмаслик керак. Бироқ Лаганди, Каманди, Парғуза, Майманок, Мағзон, Варағжон, Пудина ва ҳоказо номлари суғдий тил негизда ясалган, деб ҳисоблашга асослар бор.

Қарши беклигида ўрта асрларда, хусусан, Бухоро амирлиги даврида юз берган миграция ва этномаданий жараёнлар натижасида пайдо бўлган қишлоқ номлари ҳам кўпчиликлари ташкил этган. Айниқса, ушбу бекликка қарашли барча амлокларда ўзбек уруғлари²⁰ билан боғлиқ Батош, Қипчоқ, Қарлуқ (Бешкент – Давр-қўрғон), Хитой, Муқри (Файзобод), Тўрт-сори, Сийроқ (Хонобод), Қовчин, Оқ-манғит, Қўнғирот, Бақарчи, Бойғунди (Потрон), Қозоқ-қора, Қора-куччи, Қовчин-и Ширкент (Фазли), Мўғлон, Миришкор (Қамаши), Месит (Жуйнава), Қора-қўнғирот, Некўз, Месит, Керайит (Касби), Тўқбой, Қовчин (Чим), Қозоқли, Тўқ-манғит, Қалмоқ, Некўз, Керайит (Парғуза), Ғўбалак, Қалмоқ, Қўзи-қўчқор, Майда-ёбу (Фулоди), Бойғунди (Косон), Эсабой, Хўжа-қарлуқ, Қозоқ, Чол-манғит, Тўқ-манғит, Қатағон, Қора-қўнғирот (Даҳа-и миёна), Қатағон, Оқ-жангал, Бўзачи (Майманок), Қурама (Жуйнава) каби этнотопонимлар учраши²¹ диққатга сазовордир.

Бухоро амирлиги давридаги Қарши беклиги амлокларидаги қишлоқ номларининг сезиларли бир қисмини форс-тожикча ва арабча номлар ташкил этиши ҳам кўзга ташланади. Айниқса, форс-тожикча негизли топонимларни бекликнинг деярли барча амлокларида учратиш мумкин. Жумладан, Роҳ-гузар, Лаби-жуй, Гулшан, Якка-поя, Талли-поён (Бешкент – Давр-қўрғон), Яккабоғ-и Маҳаллот, Дашт, Тутак, Чор-гунбаз (Файзобод), Гов-хона, Чорбоғ, Талли-қўрон, Боғот (Потрон), Дехнав, Ширкент (Фазли), Жуйнава, Найистон (Жуйнава), Дех-нажот (Касби), Кафтар-хона (Чим), Обидида, Ҳилол (Парғуза), Хонаки, Дарча (Фулоди), Новқат (Даҳа-и миёна), Суфиён

¹⁸ Населенные пункты Бухарского эмирата (конец XIX - начало XXв.) ..., С. 292-296.

¹⁹ Қораев С. Географик номлар маъноси. – Т.: Ўзбекистон, 1978. – Б. 54, 65, 101.

²⁰ Султанов Т.И. Опыт анализа традиционных списков 92 «племен иланий» // Средняя Азия в древности и средневековье. – М.: Наука, 1977. – С. 165-176.

²¹ Населенные пункты Бухарского эмирата – С. 292-296.

(Майманок) каби қишлоқ номлари форс-тожикча асосли топонимлар эканлиги кўриниб турибди²².

Қарши беклигида форс-тожикча жой номларининг учраши бир томондан ушбу беклик аҳолисининг сезиларли бир қисми тожик тилли аҳоли бўлганлиги билан алоқадор бўлса, бошқа томондан эса ўрта асрлардаги ижтимоий-сиёсий ва этномаданий жараёнлар билан боғлиқдир. Яъни, ушбу қишлоқлардан бир қисмининг аҳолиси ўзбек тилли бўлиб, ўзлари яшаган жойни шундай номлаганликлари ёки қўшни қишлоқлар аҳолиси томонидан шу тариқа номланганликларини тахмин қилиш мумкин. Қарши беклигида ўзбек ва тожик аҳолининг кўпасрлардан бери қўшни ва аралаш яшаши натижасида бундай топонимлар келиб чиққани кўриниб турибди. Буни бекликдаги ўнлаб қишлоқларнинг туркий-форсий ёки форсий-туркий негизда ясалганлигини кўрсатувчи топонимлар учраши ҳам тасдиқлаб турибди: Писта-кент, Рукн-обод, Хониён, Қарлуқ-хона (Бешкент – Давр-кўрғон), Оқ-работ (Чим), Узун-нова (Парғуза), Хўжа-кўрғон, Олача-боф, Талоқ-тепа (Фулоди), Хўжа-Қарлуқ, Заркуноқ (Даҳа-и миёна), Чор-етим, Кухна-шаҳар (Майманок) ва б.

Бухоро амирлиги давридаги Қарши беклигига қарашли аҳоли масканлари номининг бир қисмини арабча асосли топонимлар ташкил этган. Қутб-шайх, Мавсум-обод (Махсум-обод), Ҳожи-Хизир, Шоир-хўжа, Мирмирон, Араб-хона, Йулум-шайх (Бешкент – Давр-кўрғон), Файзобод, Жалолиддин, Шайх-Шибли (Файзобод), Шерали (Хонобод), Мушқоқи-араб (Қамаши), Азиз-обод, Қодир-ободи Хўжа-Хайрон (Жуйнав), Райим-суфи (Фулоди), Ҳалима, Хўжа-Муборак (Майманок) каби аҳоли масканларининг арабча, арабча-форсча, арабча-туркийча аралаш топонимлар эканлиги англашилади²³.

Қарши беклигидаги жой номларида арабча элементларнинг учраши биринчидан беклик аҳолисининг кўпасрлардан бери ислом динига эътиқод қилиши ва Олд Осиё ва маҳаллий анъаналарнинг ўзаро қоришуvidан дарак берса, иккинчидан, беклик аҳолисининг маълум бир қисми ўзбек тилли ва форсий тилли араб аҳолидан ташкил топганлиги билан очиқланади. Шу ўринда айтиб ўтиш керак, бекликдаги араб аҳоли нафақат арабча номга эга аҳоли масканларида яшаган, балки форсий ва туркий номга эга ўнлаб қишлоқларда ҳам ўзларини “араб” деб билувчи аҳоли истиқомат қилган. Хусусан, Бешкент – Давр-кўрғон, Касби, Жуйнав, Фазли, Косон, Фулоди, Парғуза каби амлоқлардаги бир неча қишлоқ аҳолиси асосан араб аҳолидан иборат бўлган²⁴.

Бухоро амирлигининг бир неча вилоят ва туманларида манғит уруғи вакиллари бирмунча нуфузга эга бўлган. Айниқса, ушбу уруғ вакиллари Бухоро шаҳри ва унинг атрофларида, Қарши беклиги ва Самарқанд шаҳрига яқин туманларда ўзларининг ўнлаб қишлоқ ва маҳаллаларига эга бўлишган²⁵. Қарши беклигида, хусусан, бекликнинг бошқарув маркази – Қарши шаҳри атрофларида манғит уруғи билан боғлиқ

²² Населенные пункты Бухарского эмирата (конец XIX - начало XXв.) ..., С. 292-296.

²³ Населенные пункты Бухарского эмирата (конец XIX - начало XXв.) ..., С. 292-296.

²⁴ Ражабов Р. Ўзбекистондаги араблар тарихи ва этнографияси. – Т.: Sharq, 2012. – Б. 191-205.

²⁵ Ханыков Н.В. Описание Бухарского ханства. – СПб., 1843. – С. 63.

25-Sentyabr, 2026-yil

ўнлаб аҳоли масканларининг амирлик ҳужжатларида қайд этилиши бунини тасдиқлаб турибди. Хусусан, Қарши шаҳри яқинидаги аҳоли масканлари – Даҳа-и миёна амлокида Чол-манғит, Тўқ-манғит, Потрон амлокида Оқ-манғит, Парғуза амлокида эса Тўқ-манғит каби қишлоқлар ўрин олган бўлиб²⁶, уларнинг асосий аҳолиси ушбу уруғ вакиллари билан иборат бўлган. Шу билан бирга, манғит уруғининг тармоқлари ҳисобланган *гўбалак, некуз, эсабой, бойғунди, қўзи-қўчқор, уз* каби бирор тўп ёки уруғлари билан боғлиқ аҳоли масканлари²⁷ Қарши беклигининг шимолий ҳудудларида мавжуд бўлган. Масалан, Фулоди амлокига қарашли Гўбалак, Қўзи-қўчқор, Парғуза амлоки таркибидаги Некуз қишлоқларида манғит уруғи вакиллари истиқомат қилган.

Хуллас, Бухоро амирлиги давридаги ҳужжатларда қайд этилган 200 дан ортиқ жой қишлоқ номининг бугунги кунда ҳам деярли катта ўзгаришга учрамасдан сақланиб қолганлиги кўзга ташланади .

²⁶ Населенные пункты Бухарского эмирата (конец XIX - начало XXв.) ..., С. 292-296.

²⁷ Қораев С. Географик номлар маъноси ..., Б. 76.